

LES

& LETOKRUHY

JANUÁR 2019

ČASOPIS O LESNOM HOSPODÁRSTVE A SPRACOVANÍ DREVA

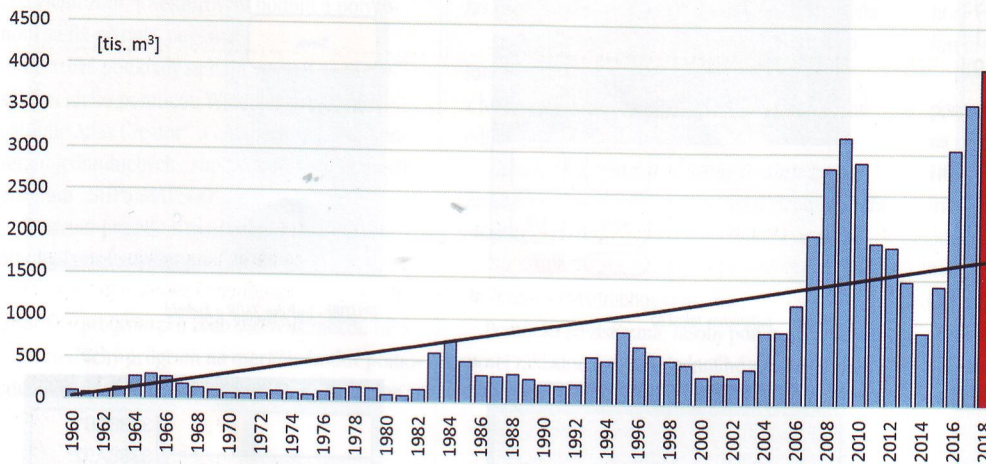
ROČNÍK 75

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

PODKŔRNÝ HMYZ NA SLOVENSKU A V OKOLITÝCH KRAJINÁCH

Jozef Vakula, Jan Liška, Andrej Gubka, Juraj Galko, Milan Zúbrik, Andrej Kunca, Slavomír Rell, Christo Nikolov

Vývoj vykonanej náhodnej ťažby spôsobenej podkŕrným a drevokazným hmyzom na Slovensku za roky 1960-2018.

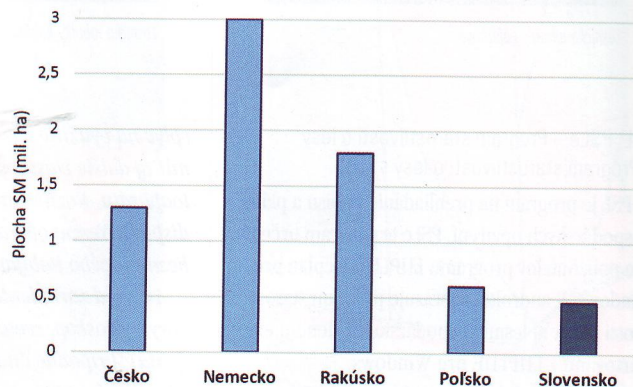
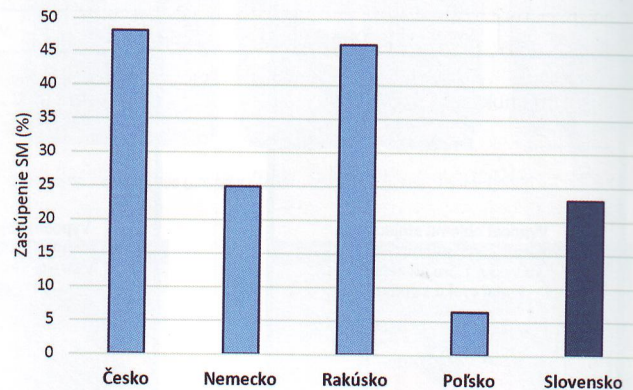
ková guľatina z náhodných ťažieb sa predáva za cenu nie nižšiu ako sú výrobné náklady, ale za cenu nižšiu ako sú náklady na ťažbu a dopravu! Tento stav spôsobuje mnohým subjektom s vysokým zastúpením smreka veľké ekonomické problémy.

Údaje z okolitých krajín za sledované obdobie boli získané z článkov publikovaných v časopise Lesnícka práce a v zborníku Zpravodaj ochrany lesa, ktorých autorom je Ing. Jan Liška. Spomedzi piatich okolitých štátov, kde patrí smrek medzi hlavné hospodárske dreviny,

Zdravotný stav smrekových porastov sa posledné roky výrazne zhoršil v celom stredoeurópskom regióne. Kombináciou viacerých nepriaznivých faktorov začala v roku 2014 asi najsilnejšia gradácia podkŕrneho hmyzu u nás aj v okolitých krajinách. Objem náhodnej ťažby spôsobenej podkŕrným hmyzom dosiahol už v roku 2017 rekordné hodnoty, no v roku 2018 dosiahol vo väčšine okolitých krajín historické maximum. Situácia sa už v mnohých prípadoch vymkla spod kontroly, v roku 2018 odhadujeme v stredoeurópskom regióne s objemom 40 mil. m³ spracovaného lykožrútového dreva. Na Slovensku odhadujeme objem vykonanej náhodnej ťažby spôsobenej podkŕrným a drevokazným hmyzom v roku 2018 na hodnotu 4 mil. m³. Ide o nové maximum, oproti roku 2017 je to nárast o 11%. Z tohto objemu pripadá na podkŕrný hmyz na smreku približne 97%, podkŕrníkovité na borovicu predstavujú približne 2% a zvyšné 1% pripadá na ostatné druhy žijúce na iných drevinách. Z podkŕrneho hmyzu

na smreku pripadá 98% na lykožrúta smrekového, zvyšok tvorí objem napadnutý lykožrútom severským a lykožrútom lesklým.

Vetrové kalamity, obmedzovanie hospodárenia v chránených územiach, sucho spojené s vysokými teplotami a nedostatočne vykonávaná ochrana lesa, sa stali spúšťačom gradácií podkŕrneho hmyzu. Najmä extrémne sucho a teplo vo vegetačných sezónach posledných rokov zapríčinili silné oslabenie smreka a na strane druhej urýchlili vývoj podkŕrneho hmyzu. Smrek je plytkokoreniaca drevina citlivá na vlahový deficit. Suchom oslabené smrekové porasty nedokážu naplno aktivovať svoj obranný mechanizmus na to, aby odolali tlaku podkŕrneho hmyzu. Ich obranný mechanizmus je oslabený a na jeho prekonanie postačí nálet menej ako 500 lykožrútov na jeden strom. Posledný rok sa objavili nové problémy súvisiace s nedostatkom pracovných síl v lesníctve, nízkym odbytom smrekového dreva a jeho nízkou cenou. Cena dosiahla historické minimum a smre-

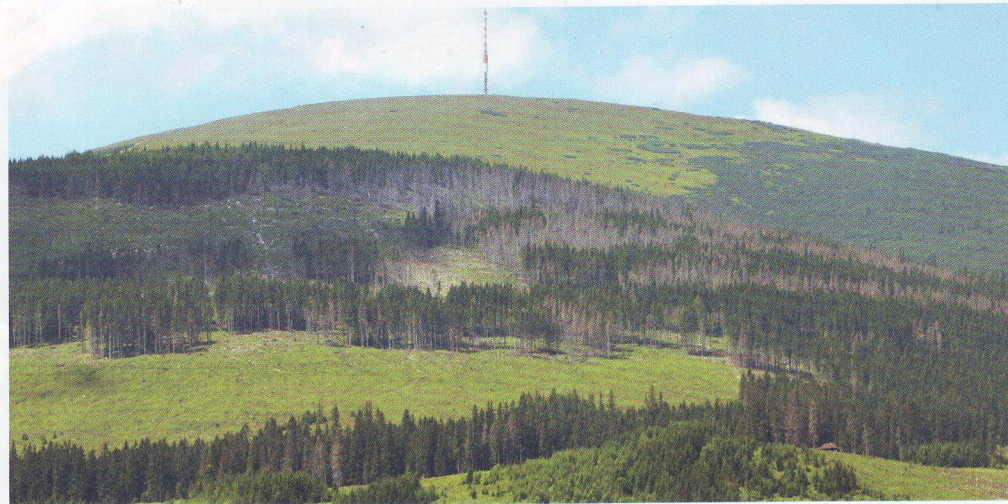

Zastúpenie smreka na Slovensku a v okolitých krajinách.
Plocha smrekových porastov na Slovensku a v okolitých krajinách.

je na Slovensku zastúpenie smreka 23 % a plocha smrekových porastov dosahuje približne 460 tis. ha.

Z tohto pohľadu patríme medzi štáty s nižším zastúpením smreka a celkovo s najnižšou plochou smrekových porastov. Najviac zastúpenou drevinou je v Česku (48 %) a Rakúsku (46 %), najväčšiu plochu smrekových porastov majú v Nemecku (3 mil. ha). Najnižšie zastúpenie smreka je v Poľsku (6,4 %), tu sa vyskytuje len v „regióne Karpaty“ a „regióne Sudety“, menšia časť sa vyskytuje v severovýchodnej časti štátu.

Pri porovnaní jednotlivých štátov pozorujeme, že nárast objemu náhodných ťažieb spôsobených podkôrnym hmyzom začal v rovnakom období, približne v roku 2015. V roku 2018 dosiahol tento odhadovaný objem maximá vo všetkých krajinách. Pri prepočte na 1 ha smrekových porastov dosiahol v roku 2018 najviac v Česku (9,2 m³/ha) a na Slovensku (8,7 m³/ha). Najnižší objem je odhadovaný v Rakúsku (3 m³/ha). V priebehu rokov 2006–2018 bol tento objem najvyšší na Slovensku, s výnimkou roku 2018, kedy je najvyšší v Čechách. Najvyšší priemerný objem náhodnej ťažby spôsobenej podkôrnym hmyzom na 1 ha smrekových porastov za obdobie 2010–2018 (9 rokov) bol evidovaný na Sloven-

Navrhované „hluchanie biotopy“ z južnej strany Kráľovej hole.

sku (ročne 4,6 m³/1 ha). Ostatné okolité krajiny evidovali za toto obdobie objem 1,3–2,2 m³ na 1 ha smrekových porastov.

V stredoeurópskom regióne sme dlhodobo krajinou s najvyšším objemom náhodnej ťažby spôsobenej podkôrnym hmyzom na 1 ha smrečín. Vplyvom opakujúcich sa vetrových kalamít, extrémne suchých a teplých vegetačných sezón, ďalšieho obmedzovania hospodárenia spojeného s ponechávaním nespracovanej kalamity nemožno očakávať na Slovensku radikálne zlepšenie zdravotného stavu. Množstvo dreva ponechaného v bezzásahových územiach predurčuje budúcnosť smre-

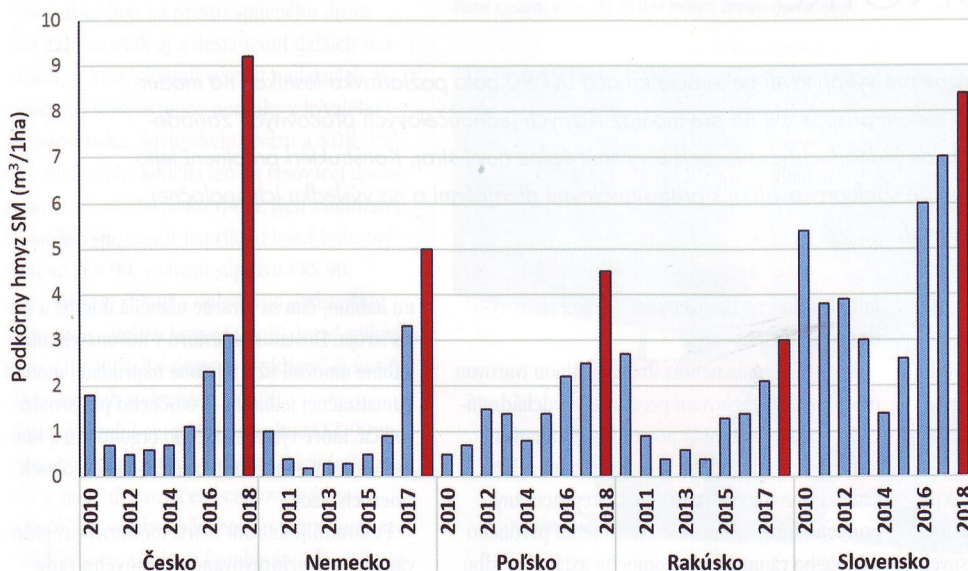
čín v celých dolinách na zánik. Pritom ide o smrečiny rastúce vo svojom optime, v 6. a 7. lesnom vegetačnom stupni.

V roku 2019 neočakávame výrazný pokles objemu, pretože v porastoch zostal veľký objem nespracovanej hmoty naletenej podkôrnym hmyzom, ktorý tvorí často ohniská s plochou niekoľkých hektárov. Negatívne podmienky počasia výrazne ovplyvnia nárast objemu v nasledujúcom roku, predovšetkým v 4. a 5. lesnom vegetačnom stupni, kde rastie smrek mimo svojho ekologického optima. V najbližších rokoch bude gradácia podkôrneho hmyzu pokračovať, s kulmináciou okolo

roku 2019. Dôležité je poukázať na ďalšie faktory, ktoré situáciu v stredoeurópskom regióne negatívne ovplyvnia, najmä čo sa týka dopytu po smrekovej guľatine. Je to predovšetkým orkán Vaia, ktorý koncom októbra poškodil v Taliansku 20 mil. m³ a v susednom Rakúsku ďalšie 2 mil. m³ prevažne smrekového dreva. V Škandinávii bolo zaznamenané tento rok najteplejšie a najsuchšie leto od začiatku meteorologických meraní. To môže zapríčiniť začiatok gradácie lykožrúta smrekového v tejto, na smrek bohatej oblasti. Včasný, rýchly a dôsledný spracovanie a asanácia smrekového dreva naleteného podkôrnym hmyzom, bude kľúčovým faktorom na zabránenie ďalšieho šírenia podkôrneho hmyzu v smrečínach.

Táto publikácia vznikla vďaka podpore Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-15-0348 „Nové metódy v integrovanej ochrane lesa zabráňajúce využitie entomopatogénnych húb“ a projektu „Výskum a vývoj na podporu konkurencieschopnosti slovenského lesníctva – SLOV-LES“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301).

Národné lesnícke centrum
– Lesnícky výskumný ústav
Zvolen
Lesnícka ochránárska služba
Banská Štiavnica

Objem náhodných ťažieb spôsobených podkôrnym hmyzom na jeden hektár smrekových porastov na Slovensku a v okolitých štátoch za roky 2010–2018 (rok 2018 je odhadovaný).